

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кузнецова Г.П.

«31 серпня» 2022 р.

Програма
науково-педагогічної практики

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Ступінь вищої освіти: перший науковий «Доктор філософії»

Освітньо-наукова програма, ID в ЄДЕБО: 38645

Шифр освітнього компонента, статус: ОК 11, компонент професійної і практичної підготовки, обов'язковий, IV семестр

Структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію навчальної дисципліни:

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології;

Кафедра: педагогіки і психології початкової освіти

Глухів – 2022

Програму практики складено на основі:
освітньо-наукової програми «Початкова освіта» підготовки здобувачів вищої освіти ступеня «Доктор філософії» за спеціальністю 013 Початкова освіта Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладачі програми: д. пед. н., проф. Курок В.П.,
д. пед. н., доц. Ткаченко Н. М.,
д. пед. н., проф. Бірюк Л.Я.

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою педагогіки і психології початкової освіти ННІ педагогіки і психології,
протокол від «26» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри Л.Я. Бірюк д. пед. н., проф. Людмила БІРЮК

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою Навчально-наукового інституту педагогіки і психології,
протокол від «31» серпня 2022 року № 7

Голова вченої ради ННІ педагогіки і психології А. Шерудило к. пед. н., доц. Андрій ШЕРУДИЛО

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Ефективна професійна підготовка науково-педагогічних кадрів ЗВО вимагає синтезу її теоретичного та практичного складників, що є підґрунтям становлення майбутніх викладачів закладів освіти педагогічного профілю.

Зміст науково-педагогічної практики підпорядкований підготовці конкурентоспроможного педагога, викладача, науковця, який вправно володіє загальними і фаховими компетентностями та соціальними навичками, здатного до розв'язання комплексних проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки знань і професійної практики, здійснення наукової, педагогічної роботи в закладах першого рівня загальної середньої освіти та фахової передвищої освіти. Також цей освітній складник покликаний фокусуватися на виконанні здобувачами освіти основних дослідницьких завдань у діяльнісній площині. Зокрема, аспіранти опановують реалізацію методологічних підходів до педагогічної дослідницької діяльності за темою дослідження, набувають досвіду організації і проведення констатувального етапу експерименту, а також апробовують навички і здатності визначення дієвого й оптимального діагностувального інструментарію та інструментарію для обробки результатів експерименту.

Програма ОК «Науково-педагогічна практика» розроблена відповідно до основних нормативних документів, що регламентують освітній процес у закладах фахової передвищої освіти (Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.) зі змінами, Закон України «Про освіту» (2017 р.), постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» зі змінами; стратегічних орієнтирів та тенденцій сучасної освіти у вітчизняному, європейському та світовому вимірах; вимог нормативно-правових актів, що регламентують підготовку здобувачів третього рівня вищої освіти освітньо-наукового ступеня «Доктор філософії».

Пропонований освітній компонент реалізується на підставі таких документів:

- Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі (поза аспірантурою) та докторантурі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;
- Положення про організацію, проведення практичної підготовки здобувачів освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка;
- Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.

«Науково-педагогічна практика» на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти професійної підготовки фахівців є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми «Початкова освіта» для здобуття аспірантами кваліфікації Доктор філософії галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 013 Початкова і фокусується на набутті здобувачами професійних умінь, навичок і здатностей реалізації освітнього процесу в закладах вищої освіти та першого рівня загальної середньої освіти й набуття універсальних навичок дослідника-педагога.

Загальний обсяг науково-педагогічної практики складає 150 годин (5 кредитів ЄКТС).

Термін проходження практики - IV семестр.

Тривалість науково-педагогічної практики - 5 тижнів / 5 тижнів (денна/заочна

форма).

У системі професійної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «Науково-педагогічна практика» виконує такі **функції**:

- *адаптаційну* (проявляється в тому, що аспірант пристосовується до режиму роботи викладача та вчителя початкової школи, починає орієнтуватися в системі відносин, цінностей, традицій закладу; усвідомлює всі тонкощі організації науково-педагогічної діяльності);

- *дидактичну* (передбачає перевірку теоретичних знань на практиці; формування основних педагогічних умінь і навичок, розвиток педагогічної свідомості, що в площині ідеальних уявлень переходять у систему реальних установок та поглядів здобувача);

- *розвивальну* (полягає в тому, що під час практики розвиваються педагогічні й дослідницькі здібності аспірантів, формуються компенсаторні вміння; відбувається розвиток в особистісному, професійному, науково-дослідницькому аспектах);

- *діагностично-прогностичну* (під час практики аспірант може оцінити свій емоційний стан у процесі комунікативної взаємодії зі здобувачами освіти, колегами, викладачами, вчителями; реальні умови педагогічної діяльності сприяють формуванню професійних якостей майбутнього фахівця);

- *рефлексивну* (практика передбачає запуск рефлексивних процесів, будь-яке ускладнення, зупинка діяльності сприяє аналізу й пошуку шляху подолання труднощів як можливість продовження дії в розвиненій, удосконаленій формі; формуються три вихідні складові структури рефлексії: дослідницька (відповідає за реконструкцію ситуації), критична (виявляє причину ускладнення), нормована (генерує рішення, створює новий спосіб діяльності).

Місцями проходження практики можуть слугувати:

- заклади фахової передвищої освіти;

- заклади першого рівня загальної середньої освіти.

Міжпредметні зв'язки: «Науково-педагогічна практика» є обов'язковим освітнім компонентом навчального плану ОНП «Початкова освіта», що узгоджується з основними положеннями і рекомендаціями навчальної дисципліни «Технологія наукових досліджень», а також реалізується з опертям на міждисциплінарні знання та вміння, набутих аспірантами у процесі вивчення таких дисциплін: «Наукова комунікація українською мовою», «Цифрові технології в наукових дослідженнях», «Психологія та педагогіка освіти з методикою викладання», «Компетентісно орієнтована початкова освіта», «Реалізація концепції НУШ у початковій освіті».

Згідно наказу № 250 від 25.08.2022 року «Про організацію освітнього процесу в університеті в період воєнного стану та планування навантаження ПВС у 2022-2023н.р.» проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять, практичної підготовки організувати за допомогою сервісів Zoom (платформа для проведення відеоконференцій, онлайнзанять, онлайнконсультацій (<https://zoom.us/>), Google (meet.google.com) із відображенням посилань у електронному розкладі.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Мета і завдання науково-педагогічної практики

Мета та завдання практики.

«Науково-педагогічна практика» є важливим складником підготовки науково-педагогічних кадрів на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, що передбачає формування в аспірантів професійних умінь і навичок у процесі ознайомлення з навчальною, методичною, науковою та організаційною діяльністю

викладача закладу фахової передвищої освіти, вчителя початкових класів та набуття досвіду професійної діяльності.

Метою науково-педагогічної практики є *поглиблення, апробація та закріплення* теоретичних знань і практичних умінь, навичок, *формування* у здобувачів освіти системи здатностей здійснювати професійну діяльність в освітньому середовищі закладу фахової передвищої освіти та першого рівня загальної середньої освіти на продуктивному рівні; *набуття* досвіду самостійної науково-дослідної роботи та педагогічної діяльності в контексті теми наукової проблеми; *опанування* загальними й фаховими компетентностями й соціальними навичками, що дозволяють ефективно реалізовувати наукову, педагогічну роботу в закладах першого рівня загальної середньої освіти та фахової передвищої освіти педагогічного профілю; *виконання* завдань констатувального етапу педагогічного експерименту в межах науково-педагогічного дослідження за обраною темою.

У перебігу науково-педагогічної практики вирішуються такі основні **завдання**:

- закріплення, розширення та поглиблення теоретичних знань із психолого-педагогічних, фахових дисциплін у науково-дослідницькій діяльності;
- оволодіння практичними навичками науково-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах фахової передвищої, першого рівня загальної середньої освіти;
- набуття досвіду самостійної організації освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти (проведення різних видів навчальних занять (лекційних, практичних, консультацій тощо) з використанням інноваційних освітніх технологій);
- набуття досвіду науково-дослідницької діяльності, оволодіння сучасними методами та технологіями роботи з науковою інформацією та емпіричними даними (аналіз, синтез, узагальнення);
- формування вмінь створювати і підтримувати оптимальне освітнє середовище, що сприятиме досягненню навчальних цілей;
- формування потреби в самоосвіті, професійному зростанні, саморозвитку, самореалізації та науково-дослідницькій активності;
- засвоєння сучасних методів проведення науково-педагогічних досліджень, обробки й аналізу їх результатів;
- адаптування міждисциплінарних знань і вмінь в організації і проведенні експериментального дослідження;
- застосування сучасних діагностичних інструментів і засобів у науково-педагогічних дослідженнях;
- опанування засобів презентації (і візуалізації) результатів педагогічного експерименту;
- формування здатності впровадження сучасних цифрових технологій у педагогічному експериментуванні;
- опублікування наукових результатів у збірниках матеріалів конференцій (1 тез), у фахових виданнях (1 стаття);
- участь у науковій конференції, семінарі: підготовка доповіді (1);
- розвиток дослідницької культури, формування академічної доброчесності під час провадження освітнього процесу, дослідницької діяльності.

У результаті виконання завдань практики здобувач повинен набути поданих нижче **компетентностей і програмних результатів навчання:**

Інтегральна компетентність: здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері початкової освіти, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення

Таблиця 1.

Перелік загальних компетентностей

ЗК 1.	Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
ЗК 3.	Здатність спілкуватися українською мовою як державною усно й письмово; конструктивно й неупереджено аналізувати філологічні проблеми на засадах академічної доброчесності та етики наукової співпраці, демонструвати культуру наукового мовлення під час проведення, презентації та обговорення результатів наукового дослідження.
ЗК 5	Здатність використовувати цифрові технології в професійній і науковій діяльності.
ЗК 6	Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення, на високому рівні презентувати дослідницьку роботу науковій спільноті.
ЗК 7	Здатність до проведення самостійних досліджень на сучасному рівні, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 8	Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу (лідерство) та підприємливість, ефективно діяти в команді.

Таблиця 2.

Перелік спеціальних компетентностей

СК 1	Здатність інтегрувати знання з різних галузей, планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях освітньої галузі та суміжних галузей, бути визнаними на національному та міжнародному рівнях.
СК 2	Здатність застосовувати сучасні методи та інструменти досліджень, цифрові засоби, інструменти, ресурси й технології для провадження досліджень і створення інновацій у сфері початкової освіти, а також в освітній діяльності.

СК 3	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері початкової та вищої освіти, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
СК 5	Здатність до навчання впродовж життя, безперервного саморозвитку та самовдосконалення.
СК 6	Здатність здійснювати та організувати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти на засадах компетентнісного підходу
СК 7	Здатність поцінувати й пропагувати високу культуру професійної комунікації, вільно послуговуватися нормами наукового мовлення, розвивати й удосконалювати чуття мови в собі та інших учасників наукового, освітнього дискурсів, усвідомлювати їх цінність, ефективність і важливість, стежити за новітніми публікаціями та нормативними виданнями в початковій і вищій освіті.
СК 9	Здатність розробляти програми науково-педагогічних досліджень згідно з методологічними підходами; визначати науково-педагогічну проблему, формулювати гіпотезу, мету й завдання наукового пошуку, визначати структуру наукової роботи та рубрикацію її змістового наповнення.
СК 10	Здатність організувати освітній процес на першому рівні (початкова освіта) повної загальної середньої освіти та ЗВО на засадах компетентнісно орієнтованого підходу.
СК 11	Здатність здійснювати кількісну та якісну обробку результатів науково-педагогічного дослідження.
СК 13.	Здатність застосовувати знання основ психолого-педагогічної діяльності, традиційні та інноваційні форми, методи навчання й викладання, педагогічні технології в освітній діяльності

Таблиця 3.

Перелік програмних результатів навчання

ПРН 1	Розв'язувати комплексні проблеми професійної діяльності, науки та/або інновацій у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей, створювати передові концептуальні та методологічні знання, реалізовувати інновації відповідно до вимог Концепції НУШ та компетентнісного підходу.
ПРН 2	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми початкової освіти державною й іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.
ПРН 3	Формулювати й перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, узагальнювати результати теоретичного аналізу,

	емпіричних досліджень у сфері початкової освіти.
ПРН 4	Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері початкової освіти та у викладацькій практиці з дотриманням норм професійної та академічної етики.
ПРН 5	Аналізувати стан і прогнозувати розвиток початкової освіти в Україні та поза її межами, пропонувати ефективні рішення щодо вирішення проблем початкової освіти, оцінювати результати впровадження інновацій.
ПРН 6	Застосовувати сучасні інструменти й технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/ або складної структури, технології роботи з відкритими даними, базами даних та інформаційними системами.
ПРН 7	Застосовувати сучасні методи й інструменти наукових досліджень та інноваційної діяльності для отримання нових знань та/або розв'язання комплексних проблем у сфері початкової освіти й у дотичних міждисциплінарних напрямках, для саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.
ПРН 9	Розробляти й досліджувати концептуальні моделі освітніх процесів і систем, їх наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, організовувати освітній процес у закладах фахової передвищої та вищої освіти.
ПРН 11	Спілкуватися академічною українською та іноземною мовами усно й письмово, продукувати наукові тексти різних жанрів, вільно взаємодіяти в науковому і професійному середовищах, науково комунікувати з фахової тематики з фахівцями різних сфер професійної діяльності.
ПРН 12	Організовувати теоретичне та експериментальне дослідження в галузі початкової освіти, визначати завдання дослідницького пошуку та ефективно планувати час для отримання необхідних результатів; проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати власну дослідницько-пошукову діяльність і формулювати власні авторські висновки, пропозиції та рекомендації.
ПРН 16	Здійснювати пошук і впроваджувати прогресивні ідеї, практики в професійній і науковій діяльності; дотримуватися принципів академічної доброчесності; проявляти авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності.
ПРН 17	Дбати про власну комунікативну культуру, усвідомлювати необхідність її збагачення та постійного вдосконалення, прагнути до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, побудови кар'єри, командної взаємодії.

2.3. Зміст практики

Об'єктом науково-педагогічної практики є науково-дослідницька діяльність в закладі першого рівня загальної середньої освіти з метою проведення педагогічного експерименту за темою дослідження й викладацька діяльність у закладі фахової передвищої освіти, що передбачає підготовку фахівців за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Предметом науково-педагогічної практики виступають закономірності,

технології, методи, прийоми та засоби професійної діяльності в межах професійно орієнтованих дисциплін навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю, що відповідають напрямку підготовки аспіранта й пов'язані з тематикою його дисертації; а також технології, методи, прийоми й методики проведення педагогічного експерименту за темою дослідження.

Організація виконання програми практики

«Науково-педагогічна практика» передбачає види діяльності, представлені трьома змістовими модулями: «Навчально-методична робота в закладах фахової передвищої освіти», «Дослідницька робота в закладах першого рівня загальної середньої освіти», «Науково-дослідницький складник», які детальніше схарактеризовані в табл. 5.

Робочий план

Таблиця 4.

«Науково-педагогічна практика»

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальне навантаження		Тривалість	Вид семестрового контролю
			Європейські кредити	Години		
Денна	II	IV	5	150	5	+
Заочна	II	IV	5	150	5	+

Таблиця 5.

Структура залікових кредитів практики «Науково-педагогічна практика»

Модуль 1. Навчально-методична робота в закладах фахової передвищої освіти (2 тижні)	
1.1. Навчальна робота	
1.	Проведення різних видів навчальних занять в закладах фахової передвищої освіти з дисципліни відповідно до напрямку дисертаційного дослідження аспіранта, з яких: для денної форми - 2 лекційні; 2 практичні; для заочної форми - 1 лекційне; 1 практичне; проведення консультацій для студентів з дисципліни за вибором аспіранта. Дотримання взаємозв'язку науково-дослідницького та навчального складників під час використання дидактичного матеріалу, послуговування власними науковими дослідженнями як засобом удосконалення організації та реалізації освітнього простору.
1.2. Методична робота	
2.	Розроблення проекту силабусу з дисципліни за вибором відповідно до тематики дисертаційного дослідження аспіранта.

3.	Розроблення методичного супроводу для проведення навчальних занять з дисципліни за вибором аспіранта відповідно до напряму дослідження (лекційні заняття – 2; практичні заняття – 2; презентації, схеми, ментальні карти, роздаткові матеріали тощо).
3.	Розроблення комплекту тестових завдань для підсумкового оцінювання якості засвоєного навчального матеріалу з дисципліни за вибором аспіранта відповідно до напряму дослідження.
4.	Підготовка доповіді на методичному об'єднанні / семінарі з обраної тематики дослідження. Участь у засіданнях кафедри, методичних семінарах тощо.
Модуль 2.	
Дослідницька робота в закладах першого рівня загальної середньої освіти (2 тижні)	
5.	<i>Підготовчий етап:</i> підготовка до проведення констатувального етапу дослідження; визначення репрезентативності експериментальної вибірки; визначення логіки організації і провадження експериментального дослідження.
6.	<i>Експериментальний етап:</i> організація і проведення експериментальних зрізів; обробка отриманих експериментальних результатів із застосуванням статистичних методів чи якісних характеристик досліджуваного феномену.
7.	<i>Підсумковий етап:</i> самоаналіз виконаної роботи (визначення аспірантом, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і умінь, яких - через особистісні якості (способи взаємодії, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність тощо).
Модуль 3. Науково-дослідницький складник (1 тиждень)	
8.	Оприлюднення результатів експериментального дослідження (підготовка публікаційних матеріалів, участь у конференціях, семінарах тощо). Самоаналіз результатів практики, рефлексія, самодіагностика власних досягнень за результатами проходження практики. Викладення основних результатів експериментального дослідження на засіданні кафедри.
9.	Підготовка звітної документації про проходження науково-педагогічної практики. Захист результатів практики.

Терміни проходження практики та її зміст зазначаються в індивідуальному навчальному плані аспіранта та затверджуються науковим керівником.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання:

комп'ютерний клас;
 ОС Microsoft Windows;
 пакет Microsoft Office;
 Web браузер; доступ до мережі Інтернет

Організаційні основи науково-педагогічної практики.

Перший етап науково-педагогічної практики охоплює такі завдання:

- 1) Оформлення договорів про проходження практики.
- 2) Участь в настановній конференції з організації науково-педагогічної практики. Співбесіда з науковим керівником щодо уточнення завдань і змісту практики,
- 3) Ознайомлення з порядком реалізації основних положень, вимог і документів, що

регламентують діяльність закладу, який є базою практики; відділення; викладацького складу. Ознайомлення з порядком організації планування, ведення та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти.

4) Ознайомлення з основами організації навчально-методичної роботи в закладі фахової освіти.

5) Аналіз навчальних планів спеціальності, що відповідає напрямку дослідження аспіранта, з метою вибору дисциплін, з яких планується проведення навчальних занять, а також робочих програм цих дисциплін. Складання сітки проведення занять.

6) Відвідування занять з метою вивчення педагогічного досвіду провідних викладачів відділення закладу фахової передвищої освіти тощо.

7) Відвідування занять інших аспірантів-практикантів, в тому числі за допомогою засобів дистанційних технологій. Обговорення відвіданих занять, виявлення переваг та недоліків.

8) Підготовка планів-конспектів навчальних занять з використанням інноваційних педагогічних технологій та їх методичного забезпечення, а також власних напрацювань у контексті дисертаційного дослідження.

9) Підготовка та коригування експериментальних матеріалів для проведення дослідження в початковій школі.

Другий етап науково-педагогічної практики передбачає:

1) Ознайомлення із організацією освітнього процесу в закладі першого рівня загальної середньої освіти (нормативні засади, учнівський колектив, освітнє середовище тощо).

2) Проведення констатувального етапу дослідження в закладі першого рівня загальної середньої освіти.

3) Обробка отриманих експериментальних результатів дослідження.

Третій етап науково-педагогічної практики передбачає:

1.Оприлюднення результатів експериментального дослідження (підготовка публікаційних матеріалів (тез, статті відповідно до теми дослідження), оприлюднення результатів на науковій конференції, семінарі, вебінарі (виступ із доповіддю)).

2.Самоаналіз результатів практики, рефлексія, самодіагностика власних досягнень за результатами проходження практики.

3.Викладення основних результатів експериментального дослідження на засіданні кафедри. Презентація ключових ідей щодо подальшої реалізації дослідження.

4.Підготовка звітної документації про проходження науково-педагогічної практики.

5.Захист результатів практики у встановленому порядку.

Практика оцінюється відповідно до розподілу балів за видами робіт у межах змістових модулів, що підлягають контролю і подані нижче:

3. Підсумки практики

Практика оцінюється відповідно до розподілу балів за видами робіт у межах змістових модулів, що підлягають контролю подані в табл. 6.

Таблиця 6

Види роботи та бали оцінювання

Вид роботи	Кількість балів (макс.)
Змістовий модуль 1. Навчально-методична робота в закладах фахової передвищої освіти	30 балів
Змістовий модуль 2. Дослідницька робота в закладах	30 балів

першого рівня загальної середньої освіти	
Змістовий модуль 3. Науково-дослідницький складник	30 балів
Звітна документація та захист практики	10 балів
Всього	100 балів

Критерії оцінювання результатів практики

Підсумкову оцінку практики виставляє науковий керівник аспіранта на основі представлених звітних матеріалів та виступу аспіранта на засіданні випускової кафедри або кафедри, де працює науковий керівник, виходячи з таких критеріїв:

- креативність, активність, ініціативність аспіранта у процесі виконання завдань практики;
- якість, коректність, теоретична ґрунтовність і практична доцільність розроблених методичних матеріалів;
- ґрунтовність репрезентації власного наукового доробку;
- змістовність виступу на конференції;
- дотримання аспірантами етичних правил, правил внутрішнього розпорядку закладів освіти;
- доцільність впровадження наукових здобутків на заняттях;
- повнота, логічність і досконалість звіту про проходження практики;
- коректність використовуваного критеріального апарату;
- відповідність обраного діагностичного інструментарію;
- репрезентативність експериментальної вибірки;
- ґрунтовність та об'єктивність кількісної та якісної інтерпретації результатів наукового пошуку;
- відповідність констатувального етапу експерименту змістово-сутнісній характеристиці досліджуваного феномену;
- обґрунтованість і переконливість презентації основних результатів експериментального дослідження;
- наявність ключових ідей щодо подальшого наукового пошуку дослідження.

Оцінювання результатів практики

Оцінювання результатів науково-педагогічної практики здійснюється відповідно до Положення «Про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі (поза аспірантурою) та докторантурі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» (https://drive.google.com/file/d/1Az3gzo7quazDV_ILM8ZXgSYhWqbUCC0a/view):

8.4.9. Для оцінювання результатів проходження практики здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії використовується система оцінювання другого типу, яка містить такі складові: стартова – передбачає оцінювання результатів виконання завдань практики науковим керівником/керівником практики з боку бази практики; підсумкова – передбачає оцінювання наданої звітної документації та захисту результатів практики.

8.4.10. Захист результатів практики відбувається на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів у вигляді презентації доповіді аспіранта, відповідей на запитання тощо. За результатами захисту науковий керівник підсумовує бали за стартовою складовою та складовою захисту, зводить до рейтингової оцінки.

8.4.11. Система оцінювання результатів практики є складовою програми практики, що доводиться до відома здобувачів освіти.

Таблиця 7.

Шкала оцінювання знань.

За школою ECTS	За 100 бальною шкалою ECTS	Значення оцінки за рівнями сформованості ЗК, СК, ПРН
A	90-100	Високий рівень володіння сформованими компетентностями, ПРН
B	82-89	Достатній рівень володіння ЗК, СК, ПРН
C	74-81	Середньо-достатній рівень володіння ЗК, СК, ПРН
D	64-73	Середній рівень володіння ЗК, СК, ПРН
E	60-63	Рівень оволодіння ЗК,СК, ПРН нижче середнього
FX	35-59	Низький рівень сформованості ЗК, СК, ПРН
F	1-34	Дуже низький рівень сформованості ЗК, СК, ПРН

4. Вимоги до звітної документації

За підсумками проходження практики аспірант у триденний термін після її завершення подає:

науковому керівнику (керівнику практики):

1) проєкт індивідуального плану викладача за всіма передбаченими розділами на семестр;

2) проєкт робочої програми дисципліни за вибором відповідно до тематики дисертації;

3) проєкт силабусу з дисципліни за вибором аспіранта згідно з тематикою дисертації;

4) плани-конспекти 4 (2 - для заочної форми) занять з дисципліни за вибором аспіранта з елементами навчально-методичних напрацювань згідно теми дисертаційного дослідження та розробленим методичним супроводом, з яких: 2 - лекційні (1 - для заочної форми) (додаток А); 2 - практичні/семінарські або лабораторні (1 - для заочної форми) (додаток Б; В);

5) комплект тестових завдань для підсумкового оцінювання якості засвоєного матеріалу з дисципліни за вибором аспіранта;

6) плани-конспекти 2 (1 - для заочної форми) тренінгових занять з розробленим методичним супроводом (додаток Г);

7) заповнену таблицю (за умови дистанційної форми навчання в закладі проходження практики).

п/п	Навчальна дисципліна (інший вид роботи)	Дистанційна технологія, якою послугувався	Лінки, коди Classroom тощо

8) програму експерименту та його матеріали;

9) доповідь для участі у науково-практичній конференції;

10) матеріали тез і статті з проблеми дисертації.

Завідувачу аспірантури та докторантури:

- загальний звіт про проходження практики (результати проходження практики за всіма передбаченими модулями, сітка занять (дати проведення, академічна група, тема, види занять) з елементами самоаналізу проведеної роботи, підписаний завідувачем кафедри за місцем проходження практики аспірантом та гарантом ОНП (додаток Д);

- відгук наукового керівника про проходження практики аспірантом;
- витяг з протоколу засідання кафедри, до якої аспірант був направлений для проходження практики, та довідку про проходження практики у закладі першого рівня загальної середньої освіти з відповідними реквізитами.

Підбиття підсумків проходження практики аспірантами здійснюється на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів, що передбачає захист результатів практики у вигляді мультимедійної презентації та доповіді аспіранта, обговорення звіту.

До захисту допускаються здобувачі вищої освіти ступеня «Доктор філософії», які у повному обсязі виконали індивідуальний план практики і надали пакет документів, передбачених п. 3.1.

Аспіранти, які не виконали індивідуальний план проходження практики, до її захисту не допускаються.

Аспіранти, які не виконали програму практики з поважних причин, що має бути підтверджено документально, направляються на практику повторно у вільний від навчання час.

Аспіранти, які не пройшли науково-педагогічну практику або не виконали програму практики без поважних причин, які отримали негативну характеристику, незадовільну оцінку на захисті звіту, повинні ліквідувати заборгованість з проходження практики в терміни, встановлені кафедрою, за якою вони закріплені.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання:

комп'ютерний клас;
ОС Microsoft Windows;
пакет Microsoft Office;
Web браузер; доступ до мережі Інтернет

Інформаційне забезпечення:

До змістових модулів 1, 2

1. Артемова Л. Педагогіка і методика вищої школи: навч. посіб. К.: «Кондор», 2008. 272 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: метод посіб. для студ. ВНЗ. К.: 2003. 312 с.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: Знання, 2005. 486 с.
4. Курлянд З. Педагогіка вищої школи: навч. пос. К.: «Знання», 2007. 339 с.
5. Лозова В.І. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посіб., Х. : «ОВС» 2010. 480 с.
6. Педагогіка вищої школи / В.П.Андрущенко; за ред. В.Г.Кременя. К.: Педагогічна думка. 2009. 256 с.
7. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: «Академія», 2006.

8. Гура О. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. К., 2005.
9. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології : навч. посіб. К., 2012.

Електронні джерела

10. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: Знання, 2005. 486 с. URL : <http://www.info-library.com.ua/books-book-105.html>
11. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Українські підручники онлайн. URL : http://pidruchniki.ws/00000000/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli_-_ortinskiy_vl
12. Фіцула М.М. Педагогіка ВШ: навч. посібн. для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль: «Навчальна книга-Богдан», 1997. 192 с. URL : www.socgum.mdpu.org.ua/prepodavатели/kuchina/Ficula_Pedagogica.pdf

До змістового модуля 3

1. Аносов І.П., Елькін М.В., Головкова М.М., Коробченко А.А. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2015. 218 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям : навч. посіб. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
3. Клименюк О.В. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 398с.
4. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Слово, 2009. 240 с.
5. Курок В. П., Воїтелева Г. О. Наукові дослідження в підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій: навч. посіб. Глухів. 2018. 270 с.
6. Лівінський О.М., Курок О.І., Гридякін В.М., Зінченко В.П. Методологія і методи наукових досліджень: навч. посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 196 с.
7. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. Київ. 2010. 219 с:
8. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. К., 1990. 239 с.

Електронні джерела

9. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
10. Наукова та інноваційна діяльність України : Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf
11. Галевич О., Штогрин І. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: метод. рекомендації з впровадження. Львів. 2008. 20 с. // Методологія наукової роботи. URL: http://nauka.ho.ua/books_dis.htm
12. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
13. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-

технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_12_red1.pdf

14. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19>

15. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

16. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) / МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> (дата звернення 15.02.2020)

17. Руденко В. М. Математична статистика: навч. посіб. Київ.: Центр учбової літератури, 2012. 304 с. URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudenko_Volodymyr/Matematychna_statystyka.pdf (дата звернення 23.08.2020)

18. Педагогічний експеримент : навч.-метод. посіб. / укладач О. Е. Жосан. Кіровоград : Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с. URL: <http://library.kr.ua/elib/zhosan/pedekspnmp.pdf> (дата звернення 14.07.2020)

19. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL:<https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf> (дата звернення 14.07.2020)

ДОДАТКИ

Додаток А

Організаційна робота

**Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка**

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра _____

**ПЛАН-КОНСПЕКТ лекції з курсу (назва)
на тему... (назва), проведеної в групі...
... (дата, місяць) 20 року**

**Склав (склала)
аспірант (ка) групи
(прізвище, ініціали)**

Керівник: _____

1. Мета:

Зазначити, виходячи із змісту робочої програми навчального курсу, конкретний результат, який планується досягти.

Освітня мета передбачає формування у студентів: наукових (методологічних) знань про розуміння понять (теорій тощо); *осмислення закономірностей* (теорій, підходів тощо);

- умінь дискусії (діалогу) з проблем ... ; ціннісних уявлень про ... ;
- особистісного ставлення до ... ;
- особистісних поглядів стосовно ... ;
- критичного ставлення до проблем ...

Освітня мета може включати декілька завдань як освітнього, так і виховного і розвивального напрямів.

II. Методи, прийоми, засоби:

Зазначити, які методи, прийоми, засоби навчання застосовуються під час лекції для досягнення визначених завдань. |

Методи, прийоми передачі та обміну словесною інформацією:

- розповідь;
- бесіда (репродуктивна, пошукова, проблемна, аутентична - обговорення особистісних поглядів життєвих ситуацій, міркувань студентів тощо);
- мозкова атака (брейнстормінг);
- дискусія;
- діалог;
- кейс-метод (розповідь про подію, що сталася у житті людини);

Методи, прийоми переконання:

- « апеляція до висловлювань відомих людей;
- проведення доказів;
- висловлювання аргументів «за» і «проти»;
- апеляція до позитивних і негативних емоцій студентів;
- діагностичне питання.

Методи, прийоми розвитку мислительних дій:

- аналіз;
- синтез;
- порівняння;
- розрізнення;
- аналогія;
- узагальнення;
- екстраполяція;
- міркування (просте, складне, вільне, доказове);
- дедукція;
- індукція.

III. **Наочність:** презентації, таблиці, схеми, графіки, макети, приладдя, тощо. **Технічні засоби навчання:** проєктор, ноутбук тощо.

III. **Основні питання лекції:** (не більше чотирьох на одну лекцію).

IV. **Рекомендована література:**

Основна (конкретно вказати: автор, назва, рік видання, сторінки)

Додаткова

V. **Основні питання, що розглядаються під час лекції:**

ПЕРЕБІГ ЛЕКЦІЇ

Розкрити зміст інформації, що висвітлюється під час лекції, описати дії викладача, застосування методів навчання та виховного впливу на студентів, зазначити питання для обговорення, дискусії, діалогу.

I. Вступна частина (до 10 хв.)

- привітання викладача зі студентами,
- налагодження зв'язку із пройденим навчальним матеріалом і новою інформацією, визначення її місця і ролі у системі навчального курсу, прогноз подальшого її розгляду;
 - ~ повідомлення теми лекції, створення у студентів позитивної установки на її вивчення;
- визначення основних питань лекції, повідомлення рекомендованої літератури;
- захоплення уваги студентів, психологічна підготовка до розгляду основних питань лекції, виокремлення їхнього зв'язку з майбутньою професійною діяльністю (зазначити інформацію, методи, питання для обговорення).

II. Основна частина (70-75 хв.)

- висвітлення кожного питання окремо;
- показ логічного переходу від одного питання до іншого,
- здійснення підсумку після кожного етапу;
- опис шляху обґрунтування понять, термінів, теорій, концепцій тощо, виокремлення критеріальних ознак, складових, основних елементів;
- показ логіки пояснення, інтерпретації явищ;
- опис дій викладача з метою забезпечення розуміння, осмислення студентами змісту;
 - розкриття кожного методу, прийому формування мислительних дій, що застосовуються під час лекції;
 - зазначення між предметних зв'язків, практичних прикладів, спрямованості навчальної інформації на професійну діяльність студентів;
 - виокремлення питань для бесіди, дискусії чи діалогу, отримання зворотного зв'язку;
 - опис дій викладача для розвитку інтересу до змісту лекції.

Заключна частина (5-10 хв.)

- здійснення логічних висновків *про* основні поняття, положення, що розглядаються;
- повідомлення про досягнення запланованої теми, завдань лекції, оцінка спільної взаємодії зі студентами;
- визначення характеру підготовки до семінарського заняття й обговорення аналізу зазначених питань, положень на занятті;
- коротке повідомлення питань, проблем, що будуть розглядатися у наступній лекції у взаємозв'язку з висвітленими, створення позитивних очікувань;
- подяка студентам за увагу.

План-конспект лекції підписується викладачем, до якого прикріплений аспірант під час практики.

КАРТА ОЦІНЮВАННЯ ЛЕКЦІЇ*

Кафедра _____

Лектор _____

Навчальна дисципліна _____

Тема лекції _____

Критерії оцінювання	Зміст критерію	Оцінка	
		критеріальна	загальна
Змістовність лекції	1. Науковий рівень, відповідність новітнім досягненням науки і практики		
	2. Наявність узагальнень, переконливість		
	3. Відображення дискусійних питань, постановка наукових проблем		
	4. Відповідність лекції змісту програми і навчальному плану		
	5. Виховна роль		
Професійна спрямованість	1. Формування професійного світогляду студентів на лекції		
	2. Розширення соціальної сутності проблемних питань		
	3. Зв'язок лекційного матеріалу з професійними інтересами підготовки фахівців		

Методичний рівень	1. Застосування методів і прийомів активізації		
	2. Використання елементів		
	3. Наявність міжпредметних і міжтематичних зв'язків при		
Структура лекції	1. Формулювання мети		
	2. Наявність плану		
	3. Наявність літературних джерел		
	4. Чітка композиційна побудова (вступ, основна		
	5. Логічна послідовність і взаємозв'язок окремих частин лекції	1	

	6. Відокремлення кожного питання плану при послідовному викладенні лекції		
	7. Виділення головних ідей і моментів	I	
Критерії оцінювання	Зміст критерію	Оцінка	
		критеріальна	загальна
Стиль лекції	1. Ясність, чіткість і доступність викладення думок	i	!
	2. Темп викладення матеріалу		
	3. Наочність інформації (плакати, таблиці)		
	4. Оптимальне використання		
	5. Застосування технічних засобів навчання		
	6. Наявність мовного контакту з аудиторією		
Майстерність лектора	1. Рівень вільного володіння лекційним матеріалом		
	2. Емоційність, культура мовлення		
	3. Зовнішній вигляд		
	4. Поважне і тактовне ставлення до студентів		
	5. Уміння зняти напруження втому аудиторії		

Оцінювання рівня організації проведення лекції здійснюється за п'ятибальною шкалою

Додаток Б

Практичне заняття — форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі (тестах для виявлення рівня знань студентів), практичних завданнях різної складності; наочному матеріалі; методичних вказівках; засобах оргтехніки. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, рішення завдань з їх обговоренням і оцінюванням результатів. Оцінки, отримані студентом на окремих практичних заняттях, враховуються при виставлянні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Практичне заняття може проводитися у вигляді розрахункової роботи, ділової або дидактичної гри, аналізу виробничих ситуацій, роботи з документами, колоквиуму, дискусії, контрольної роботи. Нижче наведено форму плану-конспекту практичного заняття, яку викладач може використовувати для його підготовки.

ПЛАН-КОНСПЕКТ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

з дисципліни: _____

Тема заняття: _____

Дата проведення: _____

Цілі заняття: _____

Головна проблема заняття: _____

Обладнання (перелік наочних посібників, ТЗН, плакатів та ін.):

План заняття (перелік основних пунктів і час, який відводиться на їхню реалізацію): _____

Хід заняття (докладний конспект):

- етапи і види діяльності студентів із щохвилинною структурою;
- формулювання завдань студентам на кожному етапі заняття;
- результати виконання завдань, що передбачаються;
- посилання на матеріали за темою заняття (нумерація сторінок

навчальних посібників тощо);

- рисунки, задачі (з розв'язанням), схеми, таблиці та ін.
- Завдання студентам з рефлексії їх діяльності;
- Форми контролю і оцінювання результатів заняття:

Домашнє завдання: _____

Список використаної літератури: _____

Форма аналізу проведеного заняття, підсумки його обговорення з колегами і викладачами.

Додаток В

Семінарське заняття — форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію за попередньо визначеними темами. До заняття студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Перелік тем семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені виступи, активність студентів у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття викладач вносить до журналу.

Карта оцінки практичного (семінарського) заняття*

Кафедра _____

Викладач _____

Навчальна дисципліна _____

Тема заняття _____

Критерії оцінювання	Зміст критерію	Оцінка	
		критеріальна	загальна
Змістовність практичного заняття	1. Відповідність теми практичного заняття змісту програми і навчального плану		
	2. Відповідність змісту практичного заняття теорії і практики сучасним проблемам в даній галузі		
	3. Рівень досягнення мети практичного заняття		
	4. Рівень повноти розкриття теми заняття		
Структура практичного заняття	1. Визначення мети практичного заняття		
	2. Визначення мети діяльності		
	3. Надання методичних вказівок для самостійного виконання практичного завдання		
	4. Надання переліку рекомендованої літератури для поглибленого вивчення окремих питань		
	5. Організація процесу навчання студентів		
	6. Організація зворотного зв'язку на етапах закріплення певного навчального змісту		
	7. Організація об'єктивного контролю навчальної діяльності		

	студентів у кінці практичного заняття		
Методичний рівень	1. Застосування методів і прийомів активізації пізнавальної діяльності студентів		
	2. Роз'яснення складних місць навчального матеріалу 3. Надання наочної інформації і засобів оргтехніки		
	4. Наявність елементів управління ходом проведення практичного заняття		
	5. Використання елементів зворотного зв'язку на! всіх етапах засвоєння навчальної інформації		
	6. Наявність методичних вказівок до самостійного виконання практичного завдання		
	7. Наявність тестів для самоконтролю знань		
Професійна спрямованість	1. Формування професійного світогляду студентів на занятті		
	2. Розширення соціальної сутності проблемних питань		
	3. Зв'язок практичного матеріалу з професійними інтересами підготовки спеціалістів народного		
Майстерність викладача	1, Рівень вільного володіння практичним матеріалом		
	2. Уміння заохотити студентів до більш якісної навчальної діяльності		
	3. Уміння організувати дискусію та обговорення навчального матеріалу		
	4. Культура мовлення		
	5. Поважне і тактовне ставлення до студента		
	6. Уміння зняти напруження і втому аудиторії		

*Рівень організації проведення практичного (семінарського) заняття оцінюється за п'ятибальною шкалою.

ТРЕНІНГОВЕ ЗАНЯТТЯ

Ведучий-початківець повинен мати чітке уявлення про структуру тренінгового заняття (тренінгу в цілому), яке у нього повинно сформуватися на основі різних підходів, то корисним буде подати різні підходи (схеми) щодо побудови тренінгового заняття (тренінгу).

На початку занять ведучий формулює мету, завдання тренінгу і допомагає учасникам визначити власні цілі. Вони можуть бути:

- усвідомленими і вербалізованими (тобто вираженими у словах - в усній чи писемній формі);
- усвідомленими, але невербалізованими (не висловленими ні у письмовій формі, ні в усній);
- неусвідомленими і невербалізованими (на цьому фоні, як правило, народжується опір);
- неусвідомленими, але вербалізованими (обмовки).

Цілі бувають довгостроковими або стратегічними, середньостроковими або тактичними і короткостроковими - у процесі тренінгу.

Проведення тренінгу відбувається за чітко визначеною структурою. Типова структура, мета та завдання тренінгу разом слугують основою для складання плану його проведення. Такий план може мати різні форми (таблиця, перелік послідовних дій, схема тощо), але принциповим є те, і це добре варто засвоїти майбутньому ведучому, що **план тренінгу потрібно скласти обов'язково**. План допоможе тренеру дотримуватися основних питань, які мають бути опрацьовані в ході роботи групи, інакше неможливо досягти поставленої мети тренінгу. |

У тренінговій практиці склалася структура заняття, яка в різних авторів має свої незначні відмінності. Подамо різні трактування структури (схеми, етапів, частин, фаз) тренінгового заняття, яке складається з таких частин:

- ритуал привітання дозволяє об'єднувати учасників групи, створювати атмосферу групової довіри і прийняття;
- розминка налаштовує учасників на продуктивну групову діяльність, дозволяє встановити контакт, активізувати членів групи, підняти настрій, зняти емоційне напруження. Розминка проводиться не лише на початку заняття, але і між окремими вправами у випадку, коли виникає необхідність якось змінити емоційний стан учасників, Вправи розминок вибираються з урахуванням актуального стану групи і завдань майбутньої діяльності;
- основним змістом заняття є сукупність вправ і прийомів, спрямованих на розвиток пізнавальних процесів, формування соціальних навичок, встановлення взаємин між учасниками групи;
- рефлексія припускає обмін думками і почуттями про проведене заняття;
- ритуал прощання сприяє завершенню заняття і зміцненню почуття єдності в групі.

СХЕМА ТРЕНІНГОВОГО ЗАНЯТТЯ

Частина тренінгу	Завдання
Вступна, Основна	Оцінка рівня засвоєння матеріалу попереднього тренінгу (отримання зворотного зв'язку).
	Актуалізація теми поточного тренінгу і виявлення очікувань
	Створення доброзичливої і продуктивної атмосфери (цей етап називають загальним терміном "знайомство")
	Підтримання демократичної дисципліни у формі прийняття, уточнення або повторення правил групи Тематичні завдання у поєднанні з вправами на зняття м'язового і психологічного напруження
Заключна	Підбиття підсумків
	Отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного тренінгу
	Релаксація і процедура завершення тренінгу

Організація групової роботи здійснюється поетапно, етапи між собою взаємопов'язані. Р. Смід групову роботу поділив на три етапи, подані нижче:

ЕТАПИ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

Етап	Зміст
Попередня підготовка	Оцінка потреб, можливостей клієнта
	Підготовка проекту групової роботи
	Реклама групи
	Вибір методів оцінки роботи групи
	Процедура відбору учасників групи
	Підготовка матеріалів

Проведення групових занять	проведення занять
Завершення роботи	проведення підсумкового анкетування
	підсумкова оцінка результатів
	підбиття підсумків зустрічі групи

Тренінгу притаманні певні атрибути.

До них дослідники відносять:

- тренінгова група;
- тренінгове коло;
- спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо);
- ведучий;
- правила групи;
- атмосфера взаємодії та спілкування
- інтерактивні методи навчання;
- структура тренінгового заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

Структура тренінгового заняття найбільш інформативно розкрита в поданих нижче фазах, яких дотримуємося в роботі

I. Фаза знайомства

Мета фази: знайомство учасників один з одним, з ведучими, а також з метою тренінгу, правилами роботи групи.

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ПЕРШОЇ ФАЗИ

1	Схвалення вправи	Група пропонує і після схвалення, використовує на усіх заняттях.
2	Знайомство	Зазвичай тренінг розпочинається зі знайомства. Ведучий буде робити так, щоб група сама (з мінімальною участю тренера) приходила до того чи іншого рішення.
3	Введення групових норм	Норми поведінки вводити необов'язково. Проте в поведінковому тренінгу вони вводяться майже завжди.
4	Повідомлення про самопочуття	Варто розповісти про своє самопочуття, якщо тренер відчуває, що більшість учасників групи напружена. Є сенс починати з найщирішої людини в групі: вона задає норму щирості, в руслі якої й протікають подальші повідомлення.
5	Повідомлення про очікування	Це не обов'язкова процедура. У деяких ситуаціях можна попросити, щоб усі встали, заплющили очі й кожен уявив собі, що він хоче досягти цього дня.
6	Збір проблем	Досить важливою процедурою є збір проблем кожного з учасників групи. Залежно від складу групи і вибору моменту, коли було запропоновано подумати над своїми проблемами, а також форми цієї пропозиції, проблеми можуть істотно розрізнятися за видами: виробничі, особисті тощо.

II. Фаза розігрівання

Мета фази: встановлення сприятливого психологічного клімату в групі, розігрівання.

Ця фаза за часом коротка, не дуже насичена вправами і технікою. Зазвичай рекомендується використати рухові вправи, тілесні контакти, вправи на використання дистанції та безпосередню взаємодію - динамічні вправи, в ході яких ведучий стежить за виконанням групових норм, а учасники групи навчаються мові тренінгу.

III. Фаза лабілізації

Мета фази: формування активного робочого настрою, діагностика психологічної атмосфери в групі "Лабілізація - це переживання особистістю неефективності звичних форм поведінки.

Етап	Характеристика
Початковий етап	Стосунки регулюються суто емоційними і суб'єктивними враженнями один про одного. Група поляризується на тих, кому віддають перевагу, і тих, кому не віддають перевагу. Тут працюють усі механізми формування першого враження про людину (значення мають зовнішній вигляд, ступінь привабливості тощо).
Другий етап	Тренер, створюючи ситуацію спілкування, вносить елемент регуляції в групу. Це дозволяє учасникам групи усвідомити своє становище в ній. Емоційна поляризація залишається в силі, але намічається дивергенція (злиття) позицій під впливом групових норм. Тренерські оцінки досить значущі, тому їх використання можливе в крайньому разі: наприклад, можна похвалити, щоб підвищити статус зовсім ізольованого учасника.
Третій етап	Формується нова групова поляризація і створюється певна ієрархія, яку очолюють найбільш успішні учасники. Йде перерозподіл статусів у групі. Таке зміщення ієрархії є хорошим діагностичним моментом. На цьому етапі також відбувається вибух критичності: учасники спостерігають за собою, шукають помилки один у одного, тобто група намагається знайти джерело роздратування, іноді ним виявляється тренер. Необхідно, щоб цей процес переріс в груповий катарсис і групову самокритику. Саме роздратування і агресія стають об'єднувальним і стимулювальним механізмом.
Четвертий етап	У членів групи з'являється здатність спокійно вислуховувати критичні зауваження на свою адресу, ґрунтовно уточнювати критику. Зростає розуміння себе й інших людей, відбувається корекція самооцінки. Ця ознака є показником успішності фази і тренінгу в цілому.

IV. Фаза навчання

Мета фази: відпрацювання і оволодіння навичками, що допоможуть об'єднати групу, розвинути уміння взаємодіяти в команді, знаходити спільне між учасниками.

V. Завершальна фаза

Мета фази: Підбиття підсумків, зняття напруження. Тут кожен має можливість говорити про те, як він оцінює себе й інших в процесі роботи групи. Тренер проводить аналіз загальних позитивних досягнень групи і просить зробити те ж саме кожного члена групи.

Велике значення мають процеси рефлексії. Особлива увага приділяється індивідуальним особливостям поведінки і реакціям кожного учасника групи.

Ефективність тренінгу для кожного члена групи полягає в його готовності приймати як позитивну, так і негативну інформацію про себе.

Фаза характеризується високим об'єднанням групи, виявленням бажання інтеграції з кожним учасником групи.

Крім того, обов'язковим атрибутом завершення тренінгового заняття є ритуал його завершення. Ритуал група пропонує, колективно обговорює і потім приймає рішення ним завершувати кожне тренінгове заняття. Ритуал - своєрідна крапка у тривалому груповому процесі.

ОПИТУВАЛЬНИК (зразок)

**на визначення рівня сформованості
уміння співпрацювати з людьми у молодших школярів**

Дорогий друже!

Ми проводимо опитування серед молодших школярів щодо рівня сформованості уміння співпрацювати з людьми. Опитування анонімне. Всі дані будуть використані в узагальненому викладі. Твої відповіді для нас важливі.

Щиро вдячні за допомогу!

Інструкція. Тобі потрібно відповісти на кілька тверджень опитувальника. У бланку відповідей напроти питання простав, будь ласка, позначку в колонці «так», якщо твердження збігається з думкою про тебе, або «ні», якщо не збігається.

№	Питання	Так	Ні
1.	Чи багато в тебе друзів?		
2.	Чи довго тебе бентежить почуття кривди, якої тобі завдали?		
3.	Чи прагнеш ти до нових знайомств із різними людьми?		
4.	Чи правда, що тобі приємніше читати книгу, ніж займатися будь-яким іншим заняттям, наприклад спілкуватися з людьми?		
5.	Чи легко ти встановлюєш контакт з людьми, значно старшими за віком?		
6.	Чи важко тобі спілкуватися у новому колективі?		
7.	Чи легко ти встановлюєш контакти з незнайомими людьми?		
8.	Чи легко ти освоюєшся в новому колективі?		
9.	Чи подобається тобі знайомитися з новими людьми?		
10.	Чи дратують тебе оточуючі, чи часто прагнеш побути на самоті?		
11.	Чи подобається тобі постійно бути серед людей?		
12.	Чи відчуваєш ти себе незручно, якщо доводиться виявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?		
13.	Чи любиш ти брати участь у колективних іграх?		
14.	Чи справді відчуваєшся незручно серед незнайомих людей?		
15.	Чи вважаєш ти, що не завдаси особливого клопоту, якщо створиш конфліктну атмосферу в малознайомій для тебе компанії?		
16.	Чи прагнеш обмежити коло знайомих невеликою кількістю людей?		
17.	Почуваєш ти себе невимушено, коли потрапляєш у незнайому компанію?		
18.	Чи правда, що ти відчуваєшся досить впевнено і спокійно, коли доводиться говорити що-небудь невеликій групі людей?		
19.	Чи багато у тебе друзів?		
20.	Чи ти бентежишся, коли до тебе звертаються малознайомі люди?		

Дякуємо за співпрацю!!!

Додаток Е

ОПИТУВАЛЬНИК (зразок)

на визначення рівня сформованості творчості у молодших школярів

Дорогий друже!

Ми проводимо опитування серед молодших школярів щодо рівня сформованості творчості. Опитування анонімне. Всі дані будуть використані в узагальненому викладі. Твої відповіді для нас важливі.

Щиро вдячні за допомогу!

Інструкція. Тобі потрібно відповісти на кілька тверджень опитувальника. У бланку відповідей напроти питання простав, будь ласка, позначку в колонці «так», якщо твердження збігається з думкою про тебе, або «ні», якщо не збігається.

№	Питання	Так	Ні
1.	Як правило, я легко пристосовуюся до людей, ідей і умов.		
2.	Мені подобається розв'язувати типові, стандартні задачі.		
3.	Я з більшим бажанням створюю і конструюю нове, аніж поліпшую чи удосконалюю старе.		
4.	У більшості випадків я дію самостійно, без допомоги та підказок друзів чи старших.		
5.	Я поміркований, коли маю справу з колективом.		
6.	Намагаюся ніколи не змінювати взаєностосунки з товаришами .		
7.	Я часто утримуюся від висування ідей, пропозицій, хоч маю їх.		
8.	Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні рішення задач.		
9.	Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності.		
10.	Для мене характерне прагнення реалізувати одночасно кілька ідей, вирішувати разом кілька проблем.		
11.	Нерідко я вступаю в суперечку з ровесниками або старшими.		
12.	Як правило, я легко згоджуюся і підкоряюся колективній думці.		
13.	У мене часто виникають оригінальні ідеї.		
14.	Мені подобається виконувати роботу за розробленим планом, схемою, інструкцією.		
15.	Я завжди охоче поширюю, пропагую нові ідеї.		
16.	Я буду виконувати роботу по-новому, хоча знаю, що мене можуть не зрозуміти товариші, старші.		
17.	Зазвичай, я працюю згідно інструкцій і рекомендацій, що дають учителі, батьки.		
18.	Мені нерідко доводилося виправдовувати свої дії інструкціями, правилами, рекомендаціями, авторитетами.		
19.	Мені подобається виконувати завдання дослідницького характеру.		
20.	Я завжди відстоюю свою точку зору.		

Дякуємо за співпрацю!!!

Ключ та інтерпретація. Номери запитань анкети записуються у вигляді двох стовпчиків. За кожну відповідь «так» на запитання 3,5,8,9,10,11,13,15,16,19 і відповідь «ні» на запитання 1,2,4,6,7,12,14,17,18,20 виставляють 2 бали. Результати додаються. Ступінь сформованості креативності визначається так:

- *високий* - 40-32 бали;
- *достатній* - 32-26 бали;
- *середній* - 26-12 бали;
- *початковий* - 12-0 бали.

ДІАГНОСТИЧНА АНКЕТА (зразок)

на виявлення стану загальної обізнаності вчителів початкових класів щодо формування наскрізних умінь молодших школярів

Шановні вчителі!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні формування наскрізних умінь молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Анкета анонімна. Відповіді будуть використані в узагальненому викладі.

Щиро вдячні за співпрацю!

1. Стаж роботи у ЗЗСО _____
2. Що таке «наскрізні уміння»?
 - а) набуті гнучкі уміння (soft skills)
 - б) вроджені навички
 - в) не знаю
 - г) Ваша відповідь: _____
3. Назвіть відомі Вам наскрізні уміння. _____
4. Де формуються наскрізні уміння?
 - а) під час виховної діяльності
 - б) в позанавчальній роботі
 - в) у процесі опанування навчальними предметами
 - г) у перебігу соціального життя
5. Яке місце наскрізних умінь у підготовці учнів початкових класів до життя?
 - а) найважливіші у навчально-виховному процесі
 - б) однаково важливі, як і загальнонавчальні уміння і навички
 - в) не важливі, краще їх замінити іншими навчальними уміннями і навичками
6. Чи формуєте Ви наскрізні уміння на уроках? Як саме? _____
7. Які підходи, технології, вправи застосовуєте з метою формування наскрізних умінь молодших школярів? _____
8. Чому саме ці технології, стратегії, завдання Ви використовуєте? _____
9. Які труднощі формування наскрізних умінь у молодших школярів Ви можете відмітити? _____
10. Чи необхідна Вам допомога методичного характеру щодо формування наскрізних умінь молодших школярів? Якщо так, то яка саме? _____

Дякуємо за співпрацю!!!

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Звіт
про проходження науково-педагогічної практики
аспіранта спеціальності
ОНП _____

_____ ,
прізвище, ім'я, по батькові

який проходив/ла практику в _____

з _____ по _____

Науковий
керівник _____
Завідувачка
кафедри _____
Директор
інституту _____
Гарант ОНП _____

(підпис
)
(підпис)
(підпис
)
(підпис)

(прізвище, ініціали)
(прізвище, ініціали)
(прізвище, ініціали)
(прізвище, ініціали)

Змістовий модуль 1 «Навчальна робота»

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу

Сітка проведених занять

Дата і час проведення	Група	Тема заняття 1	Вид занять

Змістовий модуль 2 «Методична робота»

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу.

Змістовий модуль 3 «Науково-дослідна робота»

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу.

Змістовий модуль 4 «Організаційна робота»

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу.